

Kitle Süsü

Kitle Süsü

Siegfried Kracauer

Çev. Orhan Kılıç

Metis Yayınları, İstanbul 2011, 298 s.

ISBN 9789753428361

SEZEN GÜRÜF BAŐEKİM

Gazi Üniversitesi

Kitle Süsü kitabı, Siegfried Kracauer'ın (1889-1966), 1920-1933 yılları arasında *Frankfurter Zeitung*'da yayımlanan köşe yazılarından, kendisi tarafından hazırlanan bir seçkidir. İlk kez 1963 yılında Almanya'da basılan eser, Theodor W. Adorno'ya (1903-1969) ithaf edilmiştir. Kuramsal altyapı olarak I. Kant, G.W.F. Hegel ve K. Marx'ın izlerini taşıyan denemelerinde Kracauer, Almanya'da yaşanan toplumsal deđiŐmeyi *kültür endüstrisi* üzerinden ele almaktadır. Kracauer'e göre, toplumla ilgili hakikat, kültür endüstrisinin gelip geçici ve yüzeysel ürünlerinin incelenmesiyle ortaya çıkarılabilir. Bu yaklaşımının bir diğer nedeni, Kracauer'ın 'bir şeyi deđiŐtirmek isteyen kiŐi, deđiŐtirilecek şey hakkında bilgi sahibi olmak zorundadır' düşüncesine sahip olmasıdır (2011: 71). Eđence endüstrisine yönelik tüm eleŐtireliliđinin ötesinde; Kracauer'ın denemeleri, bu endüstrinin hitap ettiği kitlelerin içindeki insanları, onların zevklerini, gündelik yaŐantılarını



da çözümlemelerine dâhil etmesi bakımından önem taşımaktadır.

Kitapta yer alan denemeler altı bölümde toplanmıştır. *GiriŐ: Dođal Geometri* bölümünün ana motifi, kitlelerin yaŐama alanlarını belirli bir biçimde düzenleyerek kapitalist sistemde tüm mekânların birbi-

rine benzemesine yol açan 'soyut biçimsellik ilkesi'dir. *Dışsal ve İçsel Meseleler* başlığı altında toplanan denemelerde Kracauer, eğlence endüstrisinin fotoğraf, seyahat, dans, *revü kızları*, çok satan kitaplar gibi biçimlerini kapitalist sistemin semptomları olarak okumakta, bu *dış* görünümünün, toplum ve bireylerin *içsel* dünyasında neyi temsil ettiğini sorgulamaktadır. Âni doğrudan kaydeden fotoğrafın karşısında bellek, yalnızca insan için anlamlı olanı hatırlaması bakımından Kracauer'e göre daha fazla 'hakikat' barındırmaktadır. Seyahat endüstrisi ve *yeni* danslar, makineleşmenin pençesinde belirli bir mekâna ve zamana sıkıştırılmış insanın onu aşma isteğine hitap etmektedir (2011: 45). Kracauer, *kitle süsünü* egemen ekonomik sistemin peşine takıldığı, insanı dışlayan rasyonalitenin (*ratio*) estetik refleksi olarak eleştirmekle birlikte, alt sınıfların bunlardan aldığı estetik hazzın da meşru olduğunu vurgulamaktadır (2011: 52). Kracauer'e göre, dönemin çok satan kitapları proletarya konumuna düşürülmüş orta sınıfların, içinde buldukları yeni konumla ilgili kavrayışlarını yansıtmaktadır. Dedektif romanları, uygar toplumun gerçek yüzünü toplumun görmeye alışkın olduğundan daha net bir biçimde göstermektedir (2011: 139). Kracauer'ın denemelerinde işaret ettiği temel nokta, eğlence endüstrisi ürünlerinin toplumsal bağlamdan koparılmış olmasına karşılık, sosyolojik bir anlam içerdiğidir. Kitabın *Perspektifler* başlıklı bölümünde, modern kültürü sosyolojik biçimde çözümleyen M. Weber, G. Simmel, W. Benjamin ve F. Kafka gibi düşünür ve edebiyatçılara ilişkin denemeler yer almaktadır. Bu denemeler aynı zamanda

Kracauer'ın yaklaşımlarına ilişkin ipuçları da sunmaktadır. Weber gibi dünyevi olanın çözümlenmesine öncelik veren Kracauer, Simmel gibi, analogiler kullanarak iç görülerini ifade etme yolunu seçmiştir. Benjamin gibi büyük meselelerin küçük; küçük meselelerin ise büyük olduğuna işaret eden Kracauer, geçmişi gerçekleştirmiş bir ütopya mertebesine yükseltmeden, yeni toplumsal sistemin insani olanı dışlayan yapısını karakterize etmeye çalışması bakımından ise Kafka'ya yaklaşmaktadır. Kracauer'a göre (2011: 158), günümüzde hakikatin bulunduğu yer "müşterek kamusal hayatın göbeğidir". Örneğin, bir kutsal kitap çevirisi de olsa, hakikat, eski kelimeler aracılığıyla değil; ancak, gündelik/yaşayan/müşterek dil aracılığıyla ifade edilebilecektir. *Sinema* bölümünde yer alan denemelerde Kracauer, "bağlamından koparılan şeyler yeni bağlamlara sokuluyor (...) tabiri caizse mezarlarından hayatın yanılması olarak canlanıp çıkıyorlar" derken, sinema filmlerinin stüdyolarda, özel efektlerle oluşturulan dünyasının tarih hissi yoksunluğuna işaret etmektedir. Kracauer'e göre (2011: 251, 253), filmlerdeki "saçma ve gerçekdışı film fantezileri *toplumun gündüz düşleridir*"; filmlerde tekrarlanan motifler, toplumun kendisini nasıl görmek istediğini yansıtarak, ideolojisini ortaya koymaktadır. Büyük kentlerde filmlerin izlendiği *sinema sarayları* ise izleyiciyi başka hiçbir şey düşünmesine izin vermeyecek şekilde merkeze yerleştirerek kapitalist sistemin mekânsal düzenlemelerine ilişkin bir örnek sunmaktadır (2011: 282). Kitabın sonuç kısmını oluşturan *Çıkış: Sıfır Noktasına Doğru* bölümü, klasik anlamda metni sonlandıran bir sonuç yazısı içermemek-

tedir. İnsanın, can sıkıntısını dağıtmaya çalışmayıp uzam ve zamandaki varlığını duyumsamasını salık vermesi; burjuva kültürünün dışladığı unsurları bir arada barındıran artık ölü bir form olan pasajları toplumla özdeşlik kurarak ele almasıyla Kracauer; kitap boyunca içinde yaşanan modern kültürün buca buca kaçındığına işaret ettiği *tefekür* imkânını okuyucuya sunmaktadır.

Kitle Süsü'nde yer alan yazılarda Kracauer, kültür endüstrisi üzerinden kapitalizmin insanı nesneye indirgeyen yönünü vurgularken; nesneye indirgenenlerin insani varlıklarını da çözümlmelerine dâhil etmektedir. İkinci Dünya Savaşı öncesinde yazılmış bu yazılarda, *Frankfurt Okulu*'nun, özellikle Walter Benjamin'in tarih ve toplum konusundaki temel varsayımlarının izi sürülebilmektedir. Daha geç dönemde kapitalist kültürü ele alan Fredric Jameson, Gilles Deleuze ve Slavoj Zizek gibi eleştirmenlerin saptamalarının öncül-

leri de bu deneme yazılarında mevcuttur. Bunun nedeni, yirminci yüzyılın sonunda, eğlence endüstrisinin dış görünümünü oluşturan kültürel ürünlerin değişmesine karşılık, içsel özelliklerinin kapitalist sistemin temel özelliklerini taşımaya devam etmesidir. Kracauer'ın dikkat çektiği bir diğer nokta (2011: 51-52), kapitalist üretim sürecinin hesaplanabilirlik hedefi doğrultusunda, bireysel ve ulusal farklılıklara kayıtsız kalan bir sistem olduğudur. Kapitalist sistemde topluluk da, birey de yalnızca kitlenin bir parçası olarak hizmet görebilmektedir. Kracauer ise bir yandan eğlence endüstrisine yönelik eleştirel bir çözümlleme yaparken; diğer yandan da bireyi ve toplulukları gündelik yaşam ayrıntıları içinde ele alarak insani olanı görünür kılmaya çalışmaktadır. Bu bakımdan *Kitle Süsü* kitabı kültür çözümlmeleri alanında önemli ve güncel bir kaynak olmayı sürdürmektedir.